

Сучасний стан судової товарознавчої експертизи в Україні

Володимир Ляховець

кандидат економічних наук, судовий експерт сектору товарознавчих досліджень, відділ товарознавчих, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності, Тернопільський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Тернопіль, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8045-9553>, e-mail: Lvo1993@ukr.net

Судова товарознавча експертиза протягом останніх чотирьох років зазнала значних змін, зокрема на це вплинула війна, розв'язана російською федерацією на території України. Завдяки розробленим методикам та методичним рекомендаціям з питань оцінювання майна, експертні установи мають можливість визначати ринкову вартість і оцінювати розмір матеріальної шкоди, завданої внаслідок ведення бойових російською федерацією.

Ключові слова: *судова товарознавча експертиза; ринкова вартість; матеріальний збиток; експертні установи.*

The Current State of Judicial Commodity Expertise in Ukraine

Volodymyr Liakhovets

Over the past four years, forensic commodity expertise has undergone significant transformations, particularly influenced by the war unleashed by the Russian Federation on the territory of Ukraine. Thanks to the developed methodologies and guidelines for property valuation, expert institutions are now able to determine the market value and assess the extent of material damage caused by the military actions of the Russian Federation.

Keywords: *judicial commodity expertise; market value; property damage; expert institutions.*

Судова товарознавча експертиза розвивається та стає ключовим інструментом фіксування матеріального збитку, завданого збройною агресією РФ, оскільки, починаючи з 2022 року, в Україні впроваджуються нові компенсаційні механізми для усіх форм власності за пошкоджене або знищене майно, за якими висновок експерта стає обов'язковим підтверджуючим документом оцінки збитків.

Фахівці експертних установ у своїх працях розглядають багато питань з методики оцінки майна в умовах війни. Проте з розвитком сучасних технологій сьогодні виникає потреба в упровадженні штучного інтелекту в функціонування судово-експертного інституту. Зокрема, в даному напрямі потрібно проаналізувати новинки технічного прогресу та розробити правові основи для сучасного експертного середовища.

Перегляд організаційної системи судової експертизи в Україні, а також розвиток нових напрямів і методів сприятиме покращенню ефективності цієї важливої діяльності в умовах кризових ситуацій [1].

В умовах воєнного стану лівова частка роботи експертів зосереджена на оцінюванні обсягів збитків від знищеного або пошкодженого майна, що перебуває у власності гро-

мадян та підприємств. Як свідчить експертна практика Тернопільського НДЕКЦ, суб'єкти оціночної діяльності адаптувалися до роботи за умови відсутності фізичного доступу до об'єктів дослідження. Висновки експертів базуються на дослідженні різного роду документів та свідчень потерпілих.

З огляду на судову практику та аналіз рішень судів різних інстанцій, можна дійти висновку щодо посилення вимог до обґрунтованості висновків експертів. Це підштовхує експертів до детальнішої роботи з наданими вихідними даними об'єктів дослідження.

Висновок експерта є одним із найважливіших доказів у судовому процесі. Зокрема через забезпечення принципів обґрунтованості (застосування лише атестованих методик, внесених до Реєстру методик проведення судових експертиз) та об'єктивності (незалежність судового експерта від органу досудового розслідування, що підкреслюється новими антикорупційними протоколами всередині служби).

У системі Міністерства внутрішніх справ України (далі — МВС) судова товарознавча експертиза протягом останніх років відіграє важливу роль не лише в розкритті кримінальних правопорушень, а й у забезпеченні націо-

нальної безпеки через фіксування масштабних економічних збитків унаслідок ведення бойових дій. Тернопільський НДЕКЦ та його регіональні філії залишаються базисними ланками в проведенні таких досліджень.

Специфіка державних спеціалізованих установ Експертної служби МВС полягає в тісній взаємодії з правоохоронними органами. Як свідчить практика, окрім основних запитань, що подавалися на судову товарознавчу експертизу додалися запитання щодо:

- визначення вартості пошкодженого або знищеного майна внаслідок збройної агресії РФ;
- ідентифікації та оцінювання товарів гуманітарної допомоги, що ввозилися на територію України та була незаконно реалізована;
- перевірки відповідності закуплених товарів для потреб Збройних сил України заявленим характеристикам та ринковій вартості (виявлення завищених цін);
- дослідження БПЛА та засобів РЕБ, зокрема оцінювання компонентної бази (країна походження, ринкова ціна деталей) у межах кримінальних проваджень щодо обходу санкцій;
- дослідження засобів індивідуального захисту, перевірка бронежилетів, плит, плитоносків, шоломів та ін. на відповідність ДСТУ та ринковій вартості за державних закупівель.

Ці напрями підкреслюють, що експерт-товарознавець — це фахівець, який застосовує свої спеціальні знання для вирішення загальних питань, що виносяться на вирішення товарознавчої експертизи.

Завдяки збільшенню фінансування експертні центри МВС протягом останніх років оновили свій інструментарій, зокрема було закуплено мобільні експертні лабораторії, які дають змогу зробити виїзний первинний огляд товарів, сировини та обладнання безпосередньо на місцях складських руйнувань; упроваджено автоматизовані системи порівняння (мається на увазі інтеграція з митними базами даних та реєстрами Державної митної служби України для забезпечення швидкого процесу отримання інформації

щодо митної вартості товарів); застосування цифрових методів ідентифікації для встановлення автентичності брендів та маркування у справах про контрафакти.

У 2026 році передбачено виділення коштів на матеріально-технічне забезпечення Експертної служби МВС, оновлення обладнання, розроблення нових методик і методичних рекомендацій та підвищення кваліфікації експертів. Фінансування забезпечує функціонування системи для проведення експертиз у кримінальних провадженнях, розвиток ІТ-інфраструктури та сертифікацію лабораторій з метою приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів (ISO/IEC 17025).

У прикладному аспекті реалізації технологій у судово-експертній діяльності варто звернути увагу на низку характерних тенденцій. Оскільки експертизи проводяться масово, особливого значення набуває забезпечення їх високої якості та уніфікованості застосування методів дослідження. Це так само зумовлює необхідність належного нормативного, зокрема методичного, регулювання експертної діяльності [2].

Протягом останніх років державні спеціалізовані установи Експертної служби МВС обрали вектор трансформації у високотехнологічні експертні центри, які поєднують класичне товарознавство з передовими методами криміналістики. Це забезпечує невідворотність покарання за злочини та сприяє прозорому процесу судочинства.

Перелік джерел посилання

1. Бугина К., Солома Л. Сучасний стан та проблемні аспекти теорії і практики судової товарознавчої експертизи в умовах воєнного стану в Україні : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. від дня народж. відомого вченого-криміналіста, д-ра наук, проф. Рудольфа Арчибальда Рейсса. Харків, 2025. С. 80—83. URL: https://drive.google.com/file/d/1fN-qV8kqk7gNfy04rhU8MumNb7b_s_My/view?pli=1 (дата звернення: 28.01.2026).
2. Афанасенко С. І. Розвиток судово-експертних технологій. Судова експертиза: перспективи розвитку та окремі вектори змін : мат-ли V Всеукр. форуму суд. експ. Львів, 2025. С. 26—28. URL: <https://www.ndekc.lviv.ua/pdf/09072025.pdf> (дата звернення: 27.01.2026).